

Național din București), ale lui Ion Slavici, Ion Agârbiceanu, Zaharia Bârsan, Aurel P. Bănuț sau Octavian Goga cu al său fulminant *Domnul notar*, dar și ale altor scriitori mai puțin cunoscuți ori ale unor autori maghiari precum Csiky Gergely. Mișcarea de amatori, a „diletanților“ a fost încurajată de Iosif Vulcan, de Vasile Goldiș, de Valeriu Braniște, de Horia Petra-Petrescu. Astfel, teatrul, prin multiplele sale forme de manifestare pe care le înregistrează cu acribie semnatarea cercetării, a dovedit și el că Unirea a devenit „o necesitate inexorabilă a istoriei“.

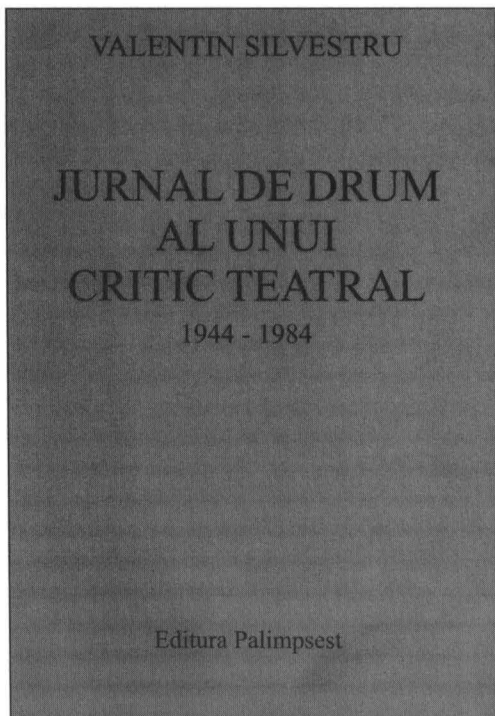
Cartea e completată de un *Compendiu cu Personalități, instituții, reviste*, de o *Bibliografie*, dar și de un important și fascinant *Material iconografic*. Firește că ar fi de dorit ca Lizica Mihuț să aibă energia de a o continua printr-o altă lucrare, consacrată teatrului arădean de după 1918. O așteptăm.

Lizica Mihuț – Transilvania și teatrul arădean până la Marea Unire, **Editura Academiei Române, București, 2005.**

Intransigentul, sentimentalul

Am primit volumul al treilea al *Jurnalului de drum al unui critic teatral* de Valentin Silvestru, chiar a doua zi după Gala UNITER. Mi l-a dăruit criticul Ion Cocora ce, în calitate de director al Editurii *Palimpsest*, și-a asumat sarcina editării manuscrisului în care autorul ambiționa să fie, la modul informal, „grefierul“ unui arc

de timp considerabil: 1944–1984. Reamintesc că primul tom a apărut în 1994, la Editura Meridiane, pe vremea când Valentin Silvestru era încă în viață, iar cel de-al doilea de abia în 2004, tot prin grija lui Ion Cocora. Volumul întâi era însoțit de o *Precuvântare*, în mare măsură grăitoare pentru legăturile misterioase, complicate – care lasă loc la multe ipoteze – pe care Valentin Silvestru le-a avut cu autoritatea comunistă, legături devenite deloc calde, mai cu seamă, în ultima perioadă pe care o acoperă însemnările din *Jurnal*. Această *Precuvântare* arată clar că autorul dorea să-și publice *Jurnalul* încă în anii '80 ai secolului trecut. Lucrarea a fost însă violent respinsă de cenzură, iar referatul incriminator, semnat de „radicalul“ Artur Silvestri, și-a găsit un loc de frunte în chiar paginile revistei *Teatrul*, tocmai cea care până atunci publicase fragmente din viitoarea carte. Conducerii publicației i se ceruse însă la modul imperativ să acorde un spațiu generos unui denunț polițienesc

în toată puterea cuvântului, semn clar că relațiile „bizantine“ ale lui Valentin Silvestru cu autoritatea se complicaseră, iar apetența criticului pentru promovarea unui teatru novator, cât de cât sincron cu ceea ce se întâmpla dincolo de sârma ghimpată, tot mai deranjantă.

Am așezat cartea primită de la Ion Cocora în geanta de voiaj, cu gândul de a o parcurge în trenul ce trebuia să mă ducă acasă, la Oradea, dar numai după ce voi fi terminat ultimele pagini ale volumului (volumelor) Anei Selejan, *Trădarea intelectualilor, Reeducare și prigoană*, reeditat(e) cu puțin timp în urmă de Cartea Românească. Volum(e) în care numele lui Valentin Silvestru apare de trei ori, în contexte deloc favorabile, alături de cele ale unor „gradați“ mai mari ori mai mici, care, din 1948, odată cu crearea revistei *Flacăra*, s-au angajat în operația „aducerii pe linie sau în coloană de marș triumfalist, a culturii românești“ ce trebuia să devină una *de partid*. Am început, așadar, lectura, cu sentimente amestecate, justificate tocmai de ambiguitățile din felul de a fi al semnatarului *Jurnalului*. Un fel de a fi care transpare din fiecare pagină, din fiecare rând. Ambiguități pe care, de altminteri, le cunoșteam, într-o oarecare măsură, din relațiile profesionale pe care le-am avut cu Valentin Silvestru și care, trebuie să recunosc, mi-au fost extrem de profitabile pentru formarea mea drept observator și comentator al spectacolului teatral.

E sigur că omul Valentin Silvestru era unul cât se poate de incomod, de autoritar, de sigur pe sine. Aspira la statutul de *instituție*. Nu suporta contrazicerile, era egocentric și egolatr. Notațiile făcute cu o disciplină militărească, pe care și-o impunea sieși, dar pe care o solicita, câteodată la modul cazon, tuturor confrăților, spun câte ceva despre aspectele mai puțin senine din viața și cariera lui Valentin Silvestru. Dar ceea ce contează cu adevărat e că, timp de decenii, el a scris despre tot ceea ce se întâmpla cu adevărat important în teatrul românesc în țară și dincolo de hotarele ei, a promovat generații întregi de regizori, actori și dramaturgi, a stimulat mulți critici tineri, a încercat să-i determine să rămână fideli acestei profesii, atunci când intuia că ei au înzestrare reală pentru ea și nu scriu cronică din capriciu ori veleitarism. Speculând legăturile lui ambigue cu autoritatea, făcând uneori concesii, punând în practică principiul în conformitate cu care „scopul scuză mijloacele“, dar și slujindu-se de harul său de „actor“, a construit în chip esențial și durabil, iar acest merit i-l recunosc astăzi chiar și cei care, îndată după 1989, l-au contestat vehement. De altminteri, despre vocația sa de constructor s-a vorbit mult la prima ediție a *Colocviului național de critică teatrală* ce a avut loc la Cluj în septembrie 2004. A avut un rol de prim rang în procesul de structurare a unei rețele festivaliere dintre cele mai solide și mai ramificate. În arcul de timp pe care îl ocupă volumul al treilea al *Jurnalului* au luat ființă *Festivalul de teatru scurt* de la Oradea, *Colocviul republican al regizorilor din teatrele dramatice* de la Bârlad, la care s-au afirmat Aureliu Manea, Alexa Visarion, Anca Ovanez, Alexandru Tocilescu, Nicolae Scarlat, Mircea Cornișteanu, *Festivalul de teatru contemporan* de la Brașov, cel de teatru istoric de la Craiova, unul dedicat spectacolelor de studio la Pitești, *Festivalul de dramaturgie originală* de la Timișoara, iar pentru crearea și vitalizarea acestor manifestări de cultură teatrală criticul a investit multă energie. *Jurnalul* le surprinde în note sintetice relevante. Multe dintre aceste manifestări continuă și azi, într-o formă adesea îmbunătățită. Semn că sunt utile. A contribuit decisiv la promovarea scrisului pentru scenă al lui Teodor Mazilu, Marin Sorescu și D. R. Popescu, i-a încurajat și prețuit pe Dumitru Solomon, Ion Băieșu și Tudor Popescu. Nu a scăpat nici o

premieră importantă, a fost preocupat de soarta generațiilor de viitori artiști (o notă din 1981 salută cu entuziasm numirea ca rector al I.A.T. C. a lui Octavian Cotescu care a făcut imens pentru salvarea unei instituții de învățământ superior artistic deloc agreată de mai marii vremii), a notat cu meticulozitate fiecare eveniment, a fost preocupat de soarta teatrului de televiziune și de cel radiofonic, a cercetat arhive întru găsirea și valorificarea „piesei uitate”, a îngrijit ediții, a publicat cărți, dintre care probabil că cea mai importantă e *Elemente de caragiologie* tocmai pentru motivul că a surprins rolul regiei novatoare în procesul de reevaluare a operei dramatice a marelui scriitor, a cărui imensă originalitate a fost evidențiată în chip curios de practicienii scenei și nu de cercetătorii cu formație filologică. A călătorit copios nu doar în țară, ci și în străinătate, într-o perioadă în care obținerea unui pașaport era o operație deloc la îndemână, fapt ce a alimentat suspiciunile despre care am făcut vorbire mai sus.

Și-a făurit prin timp faima unui intransigent. Îi plăcea să fie perceput astfel. Așa după cum rezultă din *Jurnal*, a fost călăuzit de o seamă de idei-cheie, precum cea a lui Arghezi care credea că „ a lăuda o mediocritate e un sacrilegiu”, ori cea a lui Eugen Lovinescu ce opina că „inimi bune sunt multe, observatori ascuțiți sunt puțini; din ei se călesc criticii”. Acceptând cu bucurie și imensă disponibilitate „calitatea de martor” cu care socotea că e investit criticul teatral, aprecia că, în schimb, acesta trebuie să aibă „vocația perfectibilității”. Adică „i se cere o mai pronunțată sensibilizare la valoare și o mai angajată combativitate în serviciul valorilor autentice și în desfășurarea subproduselor; neîndoielnic, și un instrumentar mai bogat și mai șlefuit în delicatul său exercițiu”.

Jurnalul e, dincolo de orice îndoială, cel al profesionistului Valentin Silvestru și în mică măsură unul al omului. Nici nu se dorește altfel. El evidențiază un profesionist al cărui sentiment fundamental e dragostea de teatru. Și totuși, mai scapă uneori și câte o notă în care vorbește pur și simplu omul. Omul rănit de o vorbă, de o măsură administrativă, ori omul atins de boală, emoționat de solidaritatea pe care i-au arătat-o nenumărați cunoscuți ori necunoscuți. Omul mirat de respectiva solidaritate. Omul care iese preț de câteva rânduri din personajul „criticului” și se arată *altfel*. Având însă grijă să corecteze repede respectiva ieșire, temător ca nu cumva să fie perceput altfel decât o *instituție*.

Probabil că munca editorului nu e deloc ușoară. Cred că el se luptă cu manuscrisele, de unde o seamă de erori în transcrierea unor nume. Dar dincolo de acestea, *Jurnalul* e un instrument de lucru important pentru cunoașterea unei epoci, dar și a unei personalități. Așa încât aștept cu nerăbdare viitorul volum.

Valentin Silvestru, Jurnalul de drum al unui critic teatral, **Editura Palimpsest, București 2006**.

Dramaturgia fiintelor incerte

Deopotrivă prozator, scriitor de literatură dramatică, scenarist de film, suedezul Jonas Gardell se bucură de o oarecare notorietate în mediile literare și teatrale românești. Faptul i se datorează mai cu seamă traducătoarei Carmen Vioreanu care ne-a oferit izbutite variante în limba română, deopotrivă a